

ԵՂԻՇԵ ԱՐՔԵՊ. ԴՈՒՐՅԱՆ

ԱՍՏՎԱԾՊԱՇՏՈՒԹՅԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ*

Ա. Ծննդյան տոնին առթիվ

Աստվածաշնորհությունը կրոնական այն զգացումն է որ բարեպաշտական պարտականություններու հետ գրեթե կնույնանա հավատացյալին մեջ, ու կուտա անոր հայտնի գնացք մը՝ իր Աստուծուն հավասար պաշտելու ինչ որ բարի է միանգամայն և աստվածային: Այդպիսի պաշտամունքի առարկան կըլլա ինքնին՝ Աստուծո և մարդոց սերն ընդհանրապես. և ո՛րնէ օտարօտի նկատում չի՝ հաշտվիր այդ մաքուր և անշահախնդիր ողջմտության հետ: Մշմարիտ աստվածաշնորհությունը ո՛չ անհավատություն մըն է և ո՛չ ալ սակարկություն մը՝ անձնական արժանիքներ ստեղծելու համար հո՛ւն ուր կպակսին անոնք. այլ է՝ այն ինչ որ ավանդական կամ տափակ կանոնապահութենն մը անդին կանցնի ու կներշնչե մարդուն հետևիլ հոգեկան այն խորհրդավոր բերումներուն՝ որոնք, առանց զինքը զոկելու երկրավոր կյանքի մը իրական պահանջումներեն, մոտ կտանին Աստուծո պաշտամունքին, և ա՛յդ է անշուշտ որոշ հայեցողությունը Պողոս Առաքյալին՝ երբ «մեծ շահավաճառ» կկոչե աստվածաշնորհությունը և կհամարի զայն «օգտակար ամեն բանի» (Ա Տիմ. 2 6, 7):

Պետք է ընդունիլ սակայն՝ որ քրիստոնեական հրահանգներով, բարի գործերով, անկեղծ համոզումներով շինված աստվածաշնորհությունը բովանդակությունը չէ՝ նույնին, այլ հարկ է ունենալ ավելի բան մը՝ որ բուն **խորհուրդն** է աստվածաշնորհության: Առաքյալը իր միևնույն թուղթին մեջ՝ զոր վերը հիշատակեցինք՝ անոր հայտնություն մըն ալ կուտա մեզի, հասարակորեն իմացված աստվածաշնորհությունը վերածելով իր բարձրագույն իմաստին, և հրավիրելով օմեզ որ գիտնանք ըմբռնել անոր խորհուրդը կամ խորությունը:

Արդ՝ եթե հավատացյալ մը հարցներ մեզի՝ թե ո՛րն է աստվածաշնորհության **խորհուրդը**, պիտի հանձնարարեինք իրեն՝ կարդալ ա. Գիրքին սա համարը (Ա Տիմ. Ա 6):

**«Ան որ մարմնով երևեցավ
Արդարացավ հոգիով.
Զինքն հրեշտակները տեսան,
Քարոզեցավ ազգերուն.
Աշխարհ իրեն հավատաց.
Ու վերացավ փառքերով»:**

Այս տողերուն մեջ՝ որ ըստ հույն բնագրին ևս երգի մը հորինվածքն ունին՝ հավատացյալը պիտի դնե աստվածաշնորհ-

* «Սիոն», Երուսաղեմ, 1928, № 1, էջ 2:

թյան խորհուրդին խտացումը, որ խտացումն է միանգամայն Հիսուսի պատմական և փրկագործական կյանքին: Կրնանք դիտել տալ հոս՝ որ խաչի անարգանքն ու մահվան արհալիրքը տեղ չունին այդ ստիքերոնին մեջ, որպես թե երգիչը ուզած ըլլար ընել մեզի. հանուն Աստուծո, զվարթ ու հոգեզմայլ ներշնչումը գերագույն պետք մըն է քարեպաշտ քրիստոնեին համար, վասնզի աստվածպաշտության խորհուրդն է որ թե՛ վավոր վերելքով մը կտանի կհանե զինքը երկրեն դեպի երկինք, հանդիսատես ընելով «մարմնով» երևցող աստուծո մը գործությամբ՝ որ հավիտենական փառքերու մեջ կծրարավի:

Թերևս ըսվի սակայն. ինչո՞ւ ուրեմն Առաքյալը շատ անգամներով ու մեծ խանդավառությամբ կխոսի իր **Խաչի ճառը**: Հայտնի է պատճառը. ան իր պաշտած Հիսուսին իրական գոյությունն ու կյանքի զոհաբերումը կուզեր հաստատել՝ երկրագունդին վրա. մյուս կողմեն հրեա և հեթանոս միտքերն փարատելու համար խաչի անողոք գայթակղությունը՝ ստեպ կդառնար այդ հարցին. մինչդեռ ճշմարիտ աստվածպաշտության ոգին՝ Հիսուսի երևումն ու փառավորումը միայն պիտի սիրեր հոչակել ցնծությանը, մոռացոնքի տալով պահ մը անոր մարմնավոր կյանքին արյունոտ վախճանը՝ որ չէր կրնար չհիշեցնել անիրավ մարդերու ոճիրն ու դատապարտությունը: Քրիստոնեության խորագագացության դրոշմը չի՞ կրեր արդյոք վերը մեջբերված նվագավոր պատարիկը, իսկատիպ գեղունք՝ նվիրված մեր կրոնքի հաղթանակին. անոր մեջ ազգեր կքարոզվին և աշխարհ կհավատա Հիսուսի. բայց չարիքն ու չարերը չեն հիշվիր, ու մարդասպաններու եղեռնը ստվերած մը չի բերեր երանության այդ տեսիլքին: Այո՛, աստվածպաշտության խորհուրդին ա՛նկ է՝ չխառնել ուղղակի կամ անուղղակի ատելության ու վրեժխնդրության զգացում մը անհավատ հոգիներու դեմ. և ոչ ալ գայթակղության խաչը մը մոտեցնել հավատավոր միտքին՝ որ զգլխալճ ոտք կելլե փառաբանելու իր Տիրոջ աստվածային պաշտոնն ու մեծությունը:

*
* *

Հետևելով մեր նշանակած համարի յուրաքանչյուր տողերուն, կուզենք քանի մը խոսք ուղղել մեր հայ հավատացյալ եղբայրներուն և քույրերուն.

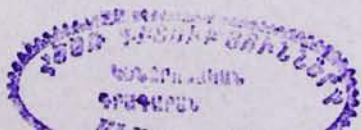
Ա.—«Որ երևեցավ մարմնով».—Հիսուսի ս. Ծննդյան օրվան առիթով՝ զոր քիչ օրեն պիտի տոնենք, անդրադառնանք մարդկա-

յին պատմության այն դրվագին՝ որ հիմն ու խարխիսն է աստվածպաշտության մեծ խորհուրդին:

Եկեղեցին՝ հին ու մարգարեական գուշակություններու համաձայն՝ կղավանի մեր Փրկչին «մարմնով» երևելու իրականությունը, զոր կարելի չէ՝ և պիտի չըլլա հերքել, ո՛րքան ալ հանդգնին ոմանք աղյանդակորեն ուրանալ զայն:

Կա՛ սակայն կարևոր կետ մը՝ զոր պետք է յուսաբանել: Հրեական պատմության մեջ կրկնակ երևույթով կներկայանա մեզի մեսիական ակնկալությունը: Սպասված Փրկիչը, շատերու համար, օժտված պիտի ըլլար երկրավոր իշխանության բոլոր հանդերձանքներովը. ան պիտի թագավորեր քաղաքականորեն հուսահատած հրեին ճակատագիրը վերականգնելու համար, որով և սոփիսական եկեղեցին տիեզերական փարախը պիտի ըլլար հեթանոս ազգերուն: Մյուս կողմե, քիչերու համար թեև, Փրկչի մը երևումը պիտի շեշտվեր անօրինակ հանգամանքով մը. ան պիտի կրնար ազատարար մը ըլլալ, ո՛չ թե անջատ կամ սեփական գետնի մը՝ կամ Պաղեստինի հողին վրա կանգնելով իր դրոշը, այլ իբրև մարդ՝ ա՛յնպես ինչպես կձնի ո՛րևէ մահկանացու՝ երևելով երկրի վրա ու մարդոց հետ ապրելով՝ պիտի կատարեր իրեն հանձնված փրկչության քարոզական պաշտոնը: Այս երկրորդ ակնկալությունն էր որ արդարացավ մեր Տիրոջ մարմնատությանն ու ավետարանած վարդապետության շնորհիվ, որով ընդհանուր եղբայրության մը բեղմնավոր սկզբունքները քարոզվեցան «ընդ ծագ տիեզերաց», և երկնավոր Հոր մը որդիներն ըլլալու ազատությունը շնորհվեցավ ամենուն: Արդ՝ ողջամիտ հավատացյալ մը, որուն աչքին առջև փայտափայտ ստուգություն մըն է այսօր Հիսուս Քրիստոսի կատարած փրկարար դերը, շատ պետք չունի, կկարծենք, մի առ մի վերլուծելու ա՛յս կամ այն մարգարեին ընդ աղոտ գուշակությունները, գիտնալով՝ թե դարերու հեռավորությունեն դիտված մեսիական պատկեր մը չի կրնար համեմատվիլ այն կենդանի պատկերին հետ՝ որ Հիսուսով նկարվեցավ: Եվ իրոք, Ավետարանն է որ կուսավորե այդ ամպամած մթություններն անցյալին, իր նուշեմ Եսային պիտի կրնար երկվանալ պահ մը, պիտի տառամսեր թերևս ծերունին Սիմեոն, եթե կանուխ չիպկեր իր երջանիկ աչքերը, ինչպես Հովհաննես Մկրտիչ անգամ իր տկարացած համոզումներուն տառապանքն ունեցավ իր բանտին մեջ:

Ներվի մեզ հոս փակագիծ մը բանալ, հիշեցնելու համար՝ թե մեսիական ակնկալություններն բոլորովին անկախ գետնի մը

ընդարձակ տարածությունը վրա՝ հեթանոս աշխարհն ալ, իր կարգին, մարմնավորված աստվածներու գոյության հավատաց և պաշտեց զանոնք, ինչպէս հայտնի է. և գուցե տարակուսանքի մատնված միտք մը այդ խառնակ պաշտամունքի նմանությունը կարծե տեսնել Հիսուս Քրիստոսի մարմնաւորության մէջ: Մենք այդ սխալ հայեցողության վրա պետք չունինք ծանրանալու, միայն թե՛ հարց կուտանք անցողակի. մեր հեթանոս նախահայրերուն—և ուրիշ քաղաքիւ ազգերուն—երկրպագած Արամազդին կամ Միհրի խանձարորները աշխարհի ո՞ր անկյունին մէջ քակվեցան. ո՞վ ծնալ զանոնք միս ու ոսկրով. ո՞րն եղալ անոնց դիրքն ու կյանքը: Եթե անոնցմէ մին «Երկինք»-ն էր և մյուսը «Արև»-ը, անո՛նց նման ուրիշ աստվածներ ալ լոկ անձնավորումներն եղան բնական ա՛յս կամ այն երևույթներու կամ գործողութիւններու, և ո՛չ թե տիրապէս ապրող ու շնչող հոգիներ: Ինչո՞ւլ ուրեմն հնար է նույնացնել զանոնք Տէր Հիսուսի հետ, որ Բեթղեհեմի մէջ ծնալ ճիշտ մեզի նման, և իր նմաններուն նկիրեց իր անձը, կերպարանակից ընելու համար զանոնք իր փառավորյալ մարմնին: Զգուշանանք շփոթել քրիստոնեական կրօնին իրականությունը հեթանոսական իմացումներու և երեսակայության հետ:

Հիսուսի «մարմնով» երևելու պատմությունը՝ գոր Մատթեոս և Ղուկաս ավետարանիչները կալանդեն մեզի՝ միևնույն առանցքը չունի: Առաջինը՝ այրին կամ մսուրին վրա կանգ առնող նորանշան աստղին տակ՝ որուն կհետևին ընծայաբեր մոզերը՝ վրդովեցուցիչ տեսարան մը կպարզե մեր աչքին, հավատարմորեն նկարագրելով «Հրեից թագավորին» ազդելիք խումապը: Երուսաղեմի քահանաները կխլորտին նենգավոր սպառազինությամբ մը. Հերովդէս կխոռովի, կդավա-

ղըրե. մանուկներ կկոտորվին. Հուսքելի լացին ձայնը կլսվի Հոսմայեն. սարափ, փախուստ կհաջորդեն իրարու, Էմմանուէլի կյանքը փրկելու համար: Երկրորդը սակայն՝ ծիծողուն դաշտ մը կքանա մեր առջև, ո՛չ թե մեկ աստղի, այլ համակ աստեղազարդ երկինքին ներքև, ուսկից կծագի Աստուծո փառքը. հրեշտակ մը՝ հետո՝ հրեշտակներ կերևին. անոնց երգը կլսվի բարձրերեն. «մեծ ուրախություն» ավետող ձայները խաղաղության՝ հաճության կամ հոծար կամքի պատգամը կհնչեցնեն երկրի ու մարդկության ականջին. հովիվներ իրենց հոտերուն պահպանությունը թողած՝ կվազեն կուգան ողջունելու Փրկիչը կամ Օծյալ Տէրը, ու կօրհնեն զԱստված: Ոչ մեկ գոռացող սպանալիք նորածին Մանկան օրրանին մոտ: Ծնողական գործվանքով կտարվի ան իր Հոր տունը, ուր մարգարէություններ կխոսվին, և հետո դառնալով Գալիլիա՝ կաճի, կգորանա լի իմաստությամբ: Այս երկրորդ ներկայացումը՝ ուր հավանական վտանգի մը հնգնութը չզգացվիր բնավ՝ անուշ մթնոլորտ մը շնչել կուտա մեր հոգիներուն, և այդ հմայքով կփոխադրե զմեզ դեպի այն վայրը՝ ուր աստվածաշատության խորհուրդը բացատրող երգը պիտի թրթոար: Ի՛նչ ձևով ալ տրվին մեզի ավետարանական պատմության այդ նախընծա դրվագները, մեր հավատքն այն է որ՝ երկրի վրա «մարմնով» երևցող Աստուծո Որդին փառքերով վերացալ դեպի երկինք:

Դուք որ այս հավատքն ունիք և կպահեք զայն, եկեք ձեր երկյուղած էության խորներն երգելու, ս. Ծննդան տոնին առթիվ, Հայ Բերթողին օրհնության սա սրտառույզ հրավերը.

«Խորհուրդ մեծ...

Որդիք մարդկան, օրհնեցէ՛ք, զի վաւրն մեր մարմնացաւ»:

